

Paul Makken, ANWB

“Ons natuurbeleid heeft zich in dat krachtenveld slecht kunnen handhaven. En de natuur heeft daardoor klappen opgelopen”

“De titel van het advies van de Commissie Remkes is een goeie: ‘Niet alles kan’. Dat lees je zelden in visies en grote nota’s. Vaak gaat het over functiecombinaties, integratie van belangen en groei. De Rijksnatuurvisie (uit 2014 alweer) sprak van ‘natuur die geen bescherming tegen de samenleving nodig heeft, maar daar een onmisbaar en onlosmakelijk onderdeel van is.’ Het ontwerp van de Nationale Omgevingsvisie is doorregen van soortgelijke integrale wensbeelden. Maar in het echte leven streeft elke sector naar groei, en dat heeft per saldo geleid tot een ernstige disbalans.

Ons natuurbeleid heeft zich in dat krachtenveld slecht kunnen handhaven. En de natuur heeft daardoor klappen opgelopen. De realisatie van een Ecologische hoofdstructuur, natuur die tegen een stootje kan, is sinds het eerste kabinet Rutte bij gebrek aan strategie en middelen sterk onder druk komen te staan. Maar daarmee is het beleid niet failliet: de intenties zijn nog altijd even relevant. Je kunt ook stellen dat het beleid rond landbouw, woningbouw, mobiliteit etc. failliet is omdat het onvoldoende rekening heeft gehouden met Europese, internationale en nationale regelgeving die harde (onder)grenzen voor natuurwaarden definieert. De stikstofcrisis dwingt ons de eerder gemaakte afspraken alsnog na te komen. Pas als de natuur tegen een stootje kan, ontstaat er weer ruimte.”

Trienke Elshof, LTO Nederland

“Ik denk dat het juist niet het failliet van het natuurbeleid aangeeft. De uitspraak geeft juist meer ruimte voor natuur”

“Ik denk dat het juist niet het failliet van het natuurbeleid aangeeft. De uitspraak geeft juist meer ruimte voor natuur, denk ik. Maar als landbouwers maken we ons zorgen of zelfs duurzame landbouw nog wel mogelijk is. De uitspraak is zo strikt: als alle landbouw weg zou gaan, dan nóg is het niet goed genoeg. Remkes heeft in zijn advies nu aangegeven dat de knelpunten weg moeten rondom natuurgebieden. Verouderde stallen, en bedrijven zonder opvolger. En dat je de rest moet verplaatsen of emissie beperkende maatregelen moet nemen. Daar gaan het kabinet en het ministerie nu naar kijken. Maar wij zijn bezorgd: zijn er wel genoeg middelen voor zulke rigoureuze maatregelen? Als deze herziening van de landbouw goed gebeurt, zal het de landbouw verduurzamen. Zo niet, dan is dit het failliet van de landbouw. Binnen de landbouw wordt al veel langer gewerkt aan emissiebeperking, elke sector heeft daar al plannen voor liggen. Emissiearm voer bijvoorbeeld. Wij zijn de enigen die ook echt stikstof kunnen vastleggen. Intussen is het jammer dat de commissie Remkes niet meteen de vergunningvrije waarde van 1 mol heeft overgenomen, zoals wij hadden voorgesteld, en zoals in het buitenland ook wordt gehanteerd. Zodat kleine en tijdelijke activiteiten door kunnen gaan die eigenlijk een verwaarloosbare stikstofbelasting veroorzaken. Ze studeren daar nog op voor de langere termijn.”

“De uitspraak van de Raad van State geeft het failliet van het huidige natuurbeleid aan”

De uitspraak van de Raad van State over stikstof is ingeslagen als een bom. Alles heeft opeens met stikstof te maken: van landbouw tot Formule 1, van wonen en werken tot aan snelwegen. Volgens sommigen zit Nederland nu echt op slot. Dit kan twee kanten op gaan. We gaan met z’n allen keihard werken om de natuur er weer bovenop te krijgen. Of we houden op met het strenge natuurbeleid en gaan voor veel lichtgroenere natuur waar het leuk recreëren is. We legden de stelling daarom voor: De uitspraak van de Raad van State geeft het failliet van het huidige natuurbeleid aan.

— Marjel Neeffjes (journalist)

Piet Jonker, voorzitter Stichting Duinbehoud

“Natuurorganisaties hebben het PAS vaak gebruikt om gaten in hun onderhoudsbudget te vullen, na de kortingen van Bleker”

“Dat er nu een streep gezet is door het PAS, haalt een streep door de ontkenning van het probleem. Die hele basisgedachte, dat je toekomstige maatregelen gebruikt om nu stikstof uit te stoten, was fout. In de praktijk bleken de stikstofdeposities op de natuur ook helemaal niet te dalen. De commissie Remkes zegt nu: als we verder willen gaan met salderen, dan moeten we afromen, dan moet een project méér emissie gaan inleveren dan erbij komt. Dat klinkt goed. Maar in veel bestaande vergunningen zit nog ongebruikte ruimte voor emissies. Als alleen die wordt ingeleverd, dan schieten we er nog niets mee op. Om een voorbeeld te noemen. Het Circuit van Zandvoort moet worden aangepast voor de Formule 1-races van volgend jaar: aanleg van wegen en tribunes. Daar willen ze de ongebruikte ruimte in de vergunning voor gebruiken. Daar procederen wij nu tegen, want wij geloven niet dat die ongebruikte ruimte er is, de vergunning is redelijk vaag. En bovendien is de depositie al te hoog, dus alle ongebruikte ruimte die er nog is, moet sowieso geschrapt worden. Wat er zou moeten gebeuren is dat de emissie van stikstof per saldo vermindert, bijvoorbeeld door het circuit de rest van het jaar veel minder te gebruiken. Natuurorganisaties hebben het PAS vaak gebruikt om gaten in hun onderhoudsbudget te vullen, na de kortingen van Bleker. Of ze hebben grootschalig ingegrepen, zoals grote oppervlaktes plaggen of bomen kappen. Daar haal je behalve stikstof ook veel biodiversiteit mee weg, dus wij zijn daar niet voor. Ook het maatschappelijk draagvlak voor bulldozers in natuurgebieden is beperkt. Wij vinden dat natuurbeheerders gewoon genoeg geld moeten krijgen voor beheer.”

Fred Kistenkas, associate professor Wageningen University en senior onderzoeksleider Wageningen Environmental Research

“Misschien zou er op lange termijn een andere systematiek om de habitattoets heen gebouwd moeten worden.”

“De PAS-uitspraak geeft niet het failliet van het natuurbeleid, maar het failliet van het stikstofbeleid aan. Dat Europese natuurbeschermingsrecht heeft nu al veertig jaar zijn dienst bewezen en natuur uiteindelijk ook juridisch op de kaart gezet. Dat laatste is belangrijk want juist juridische sturing is echt dwingend: bestuurders kunnen er dan niet meer om heen en dat merk je nu ook weer met stikstofdepositie. De laatste jaren deed ook het Europese hof daar nog eens een schepje bovenop door de habitattoets consequent streng te interpreteren. Opeens weet iedereen nu dat natuurdoelen serieus genomen moeten worden en rechtens dwingend beschermd worden. Het natuurbeschermingsrecht is nu een superbelangrijk vakgebied geworden. Zachte waarden, harde toetsen: daar is het recht ook voor bedoeld! De habitattoets heeft ons aller vakgebied groot gemaakt. Toch is dat succes tegelijk ook reden om kritisch te kijken naar de toekomst. We toetsen aan natuurdoelen uit een tijdperk waarin klimaat, klimaatslim bosbeheer en duurzame gebiedsontwikkeling nog niet eens speelden. Misschien zou er op lange termijn een andere systematiek om de habitattoets heen gebouwd moeten worden. In Wageningen denken we daar al over na opdat we niet over een paar jaar moeten spreken van ons falend omgevingsrecht.”

Michiel Houtzagers, directeur Zuid-Hollands Landschap

“De effectgerichte maatregelen hebben op diverse plekken wel het gewenste effect gehad, maar je kan niet blijven dweilen met de kraan open”

“Ik ben het niet eens met de stelling. De uitspraak gaat feitelijk vooral over het milieubeleid en maar ten dele over het natuurbeleid. De uitspraak geeft aan dat de stikstofaanpak via de PAS niet houdbaar is. Doel was de stikstofuitstoot terugdraaien en schadelijke effecten in natuurgebieden compenseren. Het terugdringen van de uitstoot heeft gefaald, zoals de metingen van het RIVM duidelijk hebben aangetoond. Het leek een aantal jaren te dalen, maar dat bleek samen te hangen met de recessie. Zodra het economisch weer beter ging, steeg de uitstoot weer. De effectgerichte maatregelen hebben op diverse plekken wel het gewenste effect gehad, maar je kan niet blijven dweilen met de kraan open. Wat nu? De stikstofdepositie op Natura 2000-gebieden is (veel) te hoog en daar moeten we twee dingen aan doen: alsnog de stikstofdruk verminderen en de gebieden robuuster maken door buffers aan te leggen met meer natuur of aangepaste landbouw. Hoe we de stikstofdruk verlagen, is een politieke keuze. In Zuid-Holland is indertijd tweederde van de EHS door Bleker geschrapt en fors op het natuurbeheer bezuinigd, en dat is achteraf onverantwoord. Minder uitstoot en meer natuur vraagt een andere aanpak en waarschijnlijk een groot maatschappelijk offer, maar het mes kan aan twee kanten snijden: minder stikstofdruk vanuit de agrarische omgeving en meer natuur. Zeker Zuid-Holland smacht daar naar.”